

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR AZ 1914-IK ÉVBEN.

A lefolyt év közepén kitört világháború rövid időre megakasztotta a könyvtári csendes működés menetét, de viszont új feladatok elé állította a könyvtárat, melyeknek ez igyekezett a lehetőség határai között lelkiismeretesen megfelelni.

Főtörekvése volt a könyvtárnak, hogy a személyzet nagymérvű lepadása mellett se álljon be szünet a könyvtár használatában s emellett megtörténjenek mindazon intézkedések, amelyek a könyvtári anyag épsége és biztonsága érdekében szükségesnek mutatkoztak. A világháború eseményei s az ezek által előidézett rengeteg irodalmi termelés azon kötelesség elé állította a könyvtárat, hogy kezdettől fogva igyekezék a világháború irodalmának s az azzal kapcsolatos magán- és hivatalos jellegű apró nyomtatványoknak a lehető teljességben birtokába jutni. A legfőbb kormányhatóságok segítségével, hazai és külföldi összeköttetések létesítésével és arányban álló pénzátalozatokkal sikerült a könyvtárnak oly gazdag gyűjtemény alapját megvetnie, mely a jövőben is hasonló gonddal és körültekintéssel gazdagítva, minden időkre szóló beszédes emléke lesz a mostani nagy küzdelemnek.

Könyvtárunk tisztviselői közül a háború kitörése óta többben teljesítenek katonai szolgálatot: így dr. SZABÓ László múzeumi őr az 1-ső számú m. kir. honvédgyalopezrednél, aki jelenleg önkéntes-örmesteri minőségben a péterváradai várparancsnokságnál van alkalmazva; dr. SULICA Szilárd segédőr, a brassói m. kir. 24-ik honvédgyalopezred póttartalékosa, jelenleg szakaszvezetője, aki az ezred kiegészítő parancsnokságánál teljesít szolgálatot; dr. HUPKA Ödön gyakornok, zászlós a m. kir. miskolci 10-ik számú honvédgyalopezredben, aki részt vett északon azok-

ban a nagy küzdelmekben, melyekben a miskolci honvédezred hősi vitészségének annyi bizonyosságát adta.¹

Ezekon kívül hosszabb-rövidebb ideig katonai szolgálatot teljesítettek és egészségi állapotuk miatt felülvizsgálat alapján elbocsájtattak, illetőleg tartósan szabadságoltattak: dr. VÉRTESY Jenő muz. őr, m. kir. népfelkelőhadnagy, dr. FITOS Vilmos muz. őr, szolg. k. honvédhadnagy és dr. ZSINKA Ferenc gyakornok, egyéves önkéntes. A budapesti önkéntes őrseregnél szolgálattételre jelentkeztek: dr. RÉDEY Tivadar segédőr és dr. TÓTH Zoltán gyakornok.

A könyvtár személyzetében több nevezetes változás történt: HAVRAN Dániel őr igazgatóórré, dr. FITOS Vilmos segédőr örré lépett elő, dr. JAKUBOVICH Emil gyakornok előbb fizetéstelen, majd rendes segédórré lett; dr. RÉDEY Tivadar és dr. HOFFMANN Mária gyakornokok fizetéstelen segédőrökké nevezettek ki, közülök RÉDEY Tivadar azóta fizetéses segédórré lépett elő.

Hosszú, negyven évet meghaladó buzgó állami szolgálat után, saját kérelmére nyugdíjaztatott KERÉKES Pál a könyvtár régi érdemes laboránsa. Dr. BEVILAQUA Béla segédőr ideiglenes nyugdíjaztatását egészségi állapota tette szükségessé. BREZOVICS József kiségitő szolgál, hosszú betegség után, az év folyamán elhunyt.

Az év derekán bekövetkezett rendkívüli viszonyok miatt a szokásos évi tanulmányutak elmaradtak, ugyszintén korlátok közé kellett szorítani a vidékre, különösen pedig a külföldre szóló könyvkölcsönzést. Hivatalos kiküldetés alig néhány történt az év folyamán, jobbra levéltárak átvétele vagy felajánlott gyűjtemények átnézése végett, kivált pedig a könyvtár által létesített új gyűjtemény, a világháborúra vonatkozó nyomtatott anyag gazdagítása érdekében.

A könyvtár folyóirata, a *Magyar Könyvszemle* dr. GULYÁS Pál muz. őr szerkesztésében, a vele kapcsolatos *Bulletin de la revue bibliographique hongroise* tájékoztatóval együtt, a lefolyt évben is

¹ Azóta Galiciában a Kalnikowtól délre eső magaslaton 1915. május 28-án öt golyótól találva hősi halált halt.

pontosan megjelent, hiven szolgálva a programjában felvett könyvtári és bibliografiai érdekeket.

A könyvtár által elintézett hivatalos ügyek száma 681 volt.

Az olvasóterem látogatására a lefolyt év alatt 3632 drb igazolójegy adatott ki. E nagy szám mutatja, hogy a háborús esztendő nem idézett elő apadást az olvasóterem látogatóinak számában, mert a megelőző esztendőben a kiadott jegyek száma 3080 volt.

A könyvtár osztályainak évi gyarapodása, a letéteményezett nagyobb levéltáraknak az év végéig pontosan meg nem állapított darabszámától eltekintve, 168.363 drb. volt. Vásárlási célokra összesen 41.373'20 kor., 3588'76 német márka, 50 finn márka, 165'35 frank, 215 lira, 16 svéd korona és 110'90 hollandi forint fordított. Az év alatt a könyvtár helyiségeiben 25.829 látogató fordult meg, kik annak anyagából 139.330 darabot használtak.

A könyvtár egyes osztályainak gyarapodásáról, munkásságáról és használatáról a következő adatok számolnak be:

I. Nyomtatványi osztály. Gyarapodás: *köteles példányokban* 12.197 (1913-ban 11.619), *ajándék útján* 1502 (1913-ban 940), *vétel útján* 1487 (1913-ban 1310), *áttétel útján* 23 (1913-ban 44), *hivatalos kiadvány* 2, *ex libris* 69. Összesen 15.280 (1913-ban 13.910) drb.

Ehhez a könyvtárilag nagyrészt feldolgozott gyarapodáshoz járul még 22.198 (1913-ban 30,706) drb. apró nyomtatvány, mely anyag, természete szerint csoportosítva és évnegyedes csomagokban elrakva, a következő módon oszlik meg:

1. Alapszabály	...	1.082
2. Falragasz	...	4.888
3. Gyászjelentés	...	4.028
4. Hivatalos irat	...	409
5. Műsor	...	710
6. Perirat	...	19
7. Szinlap	...	5.216
8. Zárszámadás	...	2.638
9. Különféle	...	2.208

Megjegyzendő, hogy az apróbb nyomtatványokból mindazok, amelyek a háborús állapottal s az azzal kapcsolatos jótékonyági, gazdasági s közéleti viszonyokkal bármi tekintetben is összefüggnek, a könyvtárnak ujonan létesített háborús gyűjteményébe osztattak be, amiről később történik megemlékezés.

A nyomtatványi osztály összes gyarapodása tehát 37.478 (1913-ban 44.622) drb. A vásárlási összeg volt: 10.937'94 kor., 1450'15 márka, 165'35 frank, 150 lira, 16 svéd korona, 50 finn márka, 110'90 holl. forint.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát:

Akademia umiejtnosci w Krakowie; Állami munkásbiztosító hivatal (2 drb.)

BAJZA József (3 drb.), BARANYAI Béla, BARANYAI Zoltán, BERDE Béla, gr. BERÉNYI János, Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze (2 drb.), Bölcsészettudományi kar dékánja (98 drb.), BÖSZÖRMÉNYI Géza, Budapesti Kereskedelmi és iparkamara, Budapesti kir. orvosegyesület, Budapesti székesfővárosi statisztikai hivatal (2 drb.), Budapesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája.

Ceska Akademie v Praze, Crerar (The John) library Chicago, CSATHÓ János Nagyenyed (323 db.), CUGENT Ch., CZIMER Károly Szeged.

DABROWSKI Jan Krakow, DICKINSON C. E. Denver, DOBJÁN László, Dunamelléki ref. egyházkerület (2 drb.), Dunamelléki ref. egyházkerület főjegyzője (2 drb.).

ECKHART Ferenc Bécs, Egyetemi földrendési observatorium, Egyházmegyei hatóság Veszprém, «Előre» kiadóhivatala Newyork, Emke főtitkára Kolozsvár, ENYVVÁRI Jenő, Erdélyi Muzeum Egyesület Kolozsvár (2 drb.), ERNYEI József, Érseki iroda Eger.

FEJÉRPATAKY László (6 drb.), br. FEJÉRVÁRY Géza, FELEKI Károly Newyork (4 drb.), FERENCZI Imre (2 drb.), FONYÓ Ignác Vaiszló, Földművelésügyi minisztérium (2 drb), FRAKNÓI Vilmos (3 drb.).

GAMBOA Ignazio Hortun, Gazdák Biztosító Szövetkezete, néhai GOHL Antalné (200 drb.), GOHL Ödön (46 drb.), GULYÁS Pál (15 drb.), GYÖMREY Oszkár, Győry Tibor (9 drb.).

HACKER Ervin Pozsony (2 drb.), HALMÁGYI Antal Nagyenyed, Handelsministerium Wien (2 drb.), HAVASS Rezső, Herdersche Verlagshandlung Freiburg, Hist. Verein für Steiermark Graz, Hódmezővásárhely tanácsa, HOFFMANN Mária, HOLUB József (52 drb.), HUPKA Ödön (4 drb.).

Institut internat. d'agriculture Róma (6 drb.), Iskolai igazgatóságok (328 drb.), ISOZ Kálmán Zvornik (3 drb.), Izr. magy. irodalmi társulat (2 drb.).

JANICK H. Brünn, JOUBERT Joseph Angers, JÓZSEF főherceg Ófensége (26 drb.).

KABIK Géza Szomód, Kais. Akademie der Wissenschaften Wien (3 drb.), Kalisyndikatus irodája, Képviselőházi iroda (25 drb.), Képviselőházi könyvtár, Kereskedelemügyi minisztérium, KERESZTY István (3 drb.), KLEKL József Cserföld, KNEFFEL Béla Kiskunfélegyháza, KOVÁTS Ferenc Pozsony (2 drb.), KOVÁTS Gyula (2 drb.), KÖHALMI Béla, KÖVESI Lajos Szeged (3 drb.), KUNÉ Gyula Chicago, Kungl. bibliotek Stockholm, Kunstgewerbemuseum Prag, KUTHY Zoltán Newyork.

Landesregierung für Bosnien und Herzegowina Sarajevo (2 drb.), Library of Congress Washington (7 drb.), LOOSZ István Szabadka, LUKASZ József (3 drb.), LUPAS János Szelistye (11 drb.).

MAGDA Sándor Csicsér, Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság, Magyar kir. állatorvosi főiskola (2 drb.), Magyar kir. földtani intézet igazgatósága, Magyar kir. Kereskedelmi múzeum (17 drb.), Magyar kir. központi statisztikai hivatal (5 drb.), Magyar kir. központi szőlészeti kísérleti állomás, Magyar kir. orsz. meteorológiai s földmágnességi intézet, Magyar kir. posta s távirada vezérigazgatóság, Magyar. Könyvszemle szerkesztősége, Magyar. Mérnök- és Építész-Egylet, Magyar. Nemzeti Múzeum igazgatósága (4 drb.), Magyar. Ornithológiai központ, Magyar. Tudományos Akadémia (39 drb.), MEDZIHRADSKY Ignác (11 drb.), MILLEKER Bódog Versec, Ministère de l'instruction publique Paris, Miniszterelnökség, MISKOLCZI-SIMON János Balassagyarmat, Modern ifjúsági könyvtár kiadóhivatala (2 drb.), Museum of fine arts Boston.

Nagyvárad nyilv. könyvtára, NIKOLITS Döme Arad (10 drb.).

Orsz. magy. gazdasági egyesület, Orsz. magy. kir. Zeneakadémia.

Pannonhalmi főpát (2 drb.), PASTEINER István, Peabody Institute Baltimore, Pécs-baranyamegyei múzeumegyesület Pécs (2 drb.), Pénzügyminisztérium, PETRIK Géza (2 drb.), PETROV Alexej Petrograd, Phys. med. Gesellschaft zu Würzburg, br. PONGRÁCZ Jenő, POPOVICI József Klicsó, Pozsonyi jogakadémia dékánja, PROCHASKA Antal Krakó, PURJESZ Ignác.

REMÉNYI Antal hagyatéka, Rendőrfőkapitányság, RITOÓK Emma Mátyásföld, RÓBERT Oszkár, RUSSAY Géza Pétervárad (33 drb.).

Visconde de SANDAREM Lisboa, SIMONYI Zsigmond, Smithsonian Institution Washington (2 drb.), South American Museum Cape Town, Statist. Zentral-Kommission Wien (4 drb.), Stefánia gyermekkórház egyesület, Stensstrand Aug. Chicago, Szabad Lyceum elnöksége (4. drb.), «Szabadság» kiadóhivatala Cleveland, br. SZALAY Imre (6 drb.), SZEGHEŐ Gábor (2 drb.), Székely Nemz. Múzeum Sepsiszentgyörgy, Székesfővárosi vegyészeti és élelmi-szervizsgáló Intézet, SZENTESY Alfonz (7 drb.).

THALLÓCZY Lajos Bécs, Tolnavármegyei közművelődési egyesület Szekszárd, TOROCZKAI WIGAND Ede, Tudományegyetemi könyvtár, Tudományegyetemi növénykert, Tudományegyetemi természettudományi szövetség (4 drb.), Tudományegyetem tanácsa.

UGRON István Bécs, Union des assoc. internationales Paris, University of Illinois Urbana.

VAJDA Viktor, Vallás- és közoktatásügyi minisztérium (2 drb.), VÁRADY Antal, VARGHA László (10 drb.), VELICS Antal, Veszprémmegyei múzeumbizottság Veszprém, VLADÁR Endre Magyaróvár, WLIASSICS Gyula.

ZAMBRA Alajos (3 drb.), ZILAHY György.

Ajándékozók száma 165 (1913-ban 215.)

Az új szerzemények közül kiemelendők a néhai KOSSUTH Ferenc könyvtárából kiválasztott darabok, melyek között különösen az emigráció korára vonatkozólag több értékes munka található.

A Régi Magyar Könyvtár anyagát gyarapították a következők:

1. ISOCRATIS *Orationes duae*, Bologna, é. n. (Magyar vonatkozású inkunabulum.)
2. HRABECIUS R.: *Oratio funebris in exequiis Petri de Reva*. Kassa, 1623.
3. URSINUS E.: *Laudatio funebris St. Thurzonis*. Kassa 1626.
4. Az egész esztendő által való evangéliomoc. Csepreg 1631.
5. KIRCHERUS J.: *Homilia de passione Christi*. Trencsén 1637.
6. LANIJ Z.: *Pseudospiritus Posoniensis*. Trencsén 1643.
7. GERBERUS GR.: *Valet Predigt*. Trencsén 1643 (unikum.)

Az év folyamán végzett könyvtári feldolgozás eredménye a következő:

Osztályoztatott 9646 mű, 13.405 címlappal (1913-ban 9230 mű, 11.582 címlappal). Minthogy az ez év nyarán beállott háborús viszonyok a könyvtár rendszeres, nagymérvű gyarapítását, úgy a köteles példányok révén, mint vétel útján némileg megakadályozták, a személyzetnek módjában volt régibb rendezetlen könyvtári anyag feldolgozásához látni; így megkezdődött a GYURIKOVITS- és ALMÁSSY-féle könyvtáraknak, valamint a feldolgozatlan térképgyűjteménynek cédulázása. Kötés alá 2716 mű került 3490 kötetben, ezek között felemlítendő az inkunabulumok nagy száma, melyeknek régi rongált kötéseit részben restauráltattak, részben pedig megfelelő stilszerű kötéssel pótolattak.

A köteles nyomdatermékek irodájába az év folyamán 4263 nyomtatvány-csomag érkezett (1913-ban 4520); ugyanez az iroda 2139 levelet, jobbára átvételi elismervényeket, és 1652 reklamációt expedált. A törvény intézkedéseit meg nem tartó

nyomdatulajdonosok ellen, miután a reklamálás eredményre nem vezetett, 18 esetben indított törvényes eljárás. Ezeknek és korábbi pereknek eredményeképp az Orsz. SZÉCHÉNYI Könyvtár javára 45976 kor. folyt be bírságpénz és kártérítés gyanánt.

Az olvasóteremben 19.788 olvasó 60.496 kötetet használt (1913-ban 28.472 olvasó 69.721-et); 2768 térítvényen kikölcsönözöttetett 4541 kötet (1913-ban 2763 esetben 5269 kötet).

II. Hirlapkönyvtár. Gyarapodása *köteles példányokban* 114.630 hirlapszám; ebből számonként beküldve 23.108 s így az 1897. évi XLI. t.-c. rendelkezését, mely havi vagy negyedévi csomagokban rendeli el a hirlapok beküldését, még mindig nem veszi sok nyomda figyelembe. *Ajándékozás* útján 66 évfolyam 6277 száma, *vásárlás* útján 14 évfolyam 466 száma és *áttétel* útján 10 évfolyam 2469 száma került a hirlaptárba. Az összes gyarapodás tehát 101.734 szám (1913-ban 117.918).

A vásárlás összege 178'80 kor. volt.

Az ajándékozók névsora a következő:

BAJZA József, «Canadai Magyar Farmer» szerkesztősége Winipeg, «Függetlenség» szerkesztősége Trenton, GOHL Ödön, «Hlada Dalmacija» szerk. Zára, KEMÉNY József, MADARASSY László, Magyarország Symbolicus Nagypáholya, «Magyar Ujság» szerk. Detroit, Nemzeti Casino, PÖZEL István, «Szabadság» szerk. Cleveland, «Szlavoniai Magyar Ujság» szerk. Eszék, «Terdjiman» szerk. Bakcsiszeraaj.

Különös köszönettel kell ez idén is, mint már évek óta, megemlékezni FELEKY Károly Newyorkban lakó hazánkfia áldozatkészségéről, aki amerikai magyar lapoknak hosszú sorát küldi meg könyvtárunknak. Sajnos, az év közepén beállott rendkívüli viszonyok e küldemények pontos megérkezését sok esetben megakadályozták.

Az osztály olvasótermében az év folyamán 2512 olvasó 7257 kötet hirlapot használt (1913-ban 2977 olvasó 7262 kötet); kölcsönzés útján 132 esetben 847 kötet adatott ki (1913-ban 131 térítvénnyel 1338 kötet).

A személyzet az év folyamán az új gyarapodás feldolgozá-

sával és a hiányzó számok reklamálásával volt elfoglalva. A kiszolgálást ez évben is megnehezítette az, hogy a Múzeum épületén kívül külön raktárhelyiségben elhelyezett anyagot, melyet esetről-esetre kellett a használók rendelkezésére áthozni, a látogatók sokszor vették igénybe.

Átnézetett az év folyamán 1950 évfolyamnak 82.053 száma, céduláztatott 2047 évfolyam, kötés alá került 829 kötetnyi hirlap.

III. *Kézirattár.* Gyarapodás *ajándék* útján 44 ujkori kézirat, 11 irodalmi levél, 5 irodalmi anekdota, 4 zenei kézirat; vétel útján 1 középkori kézirat, 150 ujkori kézirat, 3944 irodalmi levél, 10 irodalmi anekdota, 9 zenei kézirat; *áthelyezés* útján 60 újkori kézirat, 73 irodalmi levél, 8 irodalmi anekdota, 12 zenei kézirat; *hivatalos gyűjtés* útján 1 zenei kézirat.

Összes gyarapodás 4332 drb. (1913-ban 1134 drb.)

A gyarapodásra fordított összeg 25.190'40 kor. és 1605'20 márka. E tekintélyes összegből 20.000 kor. egy nagy terjedelmű levelezésnek több évi részletben fizetendő vételára, amely levelezésről alább még szó lesz.

Kéziratokat ajándékoztak:

CSAPÓ Ödön, DEÁK Geyza, FEJÉRPATAKY László, Folklore Fellows magy. osztálya, FRÖHLICHNÉ MÓRICZ Paula, GOHL Ödön, HARSÁNYI István, KERESZTY István, MÉRAI Ádám, NIKOLITS Döme, NOVÁK Sándor, br. SZALAY Imre, TAKÁTS Sándor.

A szerzeményekből első sorban kiemelendő KATONA József *Bánk bánja* első kidolgozásának kézírata. Nem magának a költőnek írása ugyan, de az ő számára készült és a költő sajátkezű javításával és jegyzeteivel ellátott másolat. Minthogy eddig a *Bánk bán* első kidolgozása ismeretlen volt, e kéziratnak igen nagy irodalomtörténeti jelentősége van.

Az év folyamán megszereztük néhai FALK Miksa nagyterjedelmű, 3310 drb.-ból álló levelezését, mely a kiváló publicista egyéniségénél és összeköttetéseinél fogva úgy irodalmi, mint politikai szempontból rendkívül becses.

Egyéb újabbkori kéziratok közt felemlítendők a néhai Kossuth Ferenc hagyatékából idekerült jegyzetek, melyek az elhunyt államférfi ifjúkori tanulmányaira vetnek világot, továbbá gr. SZÉCHÉNYI István «Politikai programmtöredékek»-jének cenzurái példánya és László Károlynak, Kossuth Lajos egykori titkárának naplója egyéb iratokkal és jegyzetekkel együtt. A zenei szerzemények között felemlítendő Rózsavölgyi Márk 39 kézírata.

Középkori kódexeink száma eggyel gyarapodott. PEURBACH György humanista geometriai munkájának «*Trattato della geometria*» című olasz átdolgozásával, mely mű eredetileg VITÉZ János felszólítására készült s melynek érdekes ábrákkal ellátott kódexét egy külföldi antikváriustól szereztük meg.

A kézirtár személyzete az új szerzeményeket könyvtárilag teljesen feldolgozta és a folyómunkák elintézése mellett megkezdte a levéltárba osztott irodalmi tartalmú levelek kiválogatását is s ezzel a munkálattal is elkészült.

A használat statisztikája a kézirtárban a következő: 296 kutató használt 817 kéziratot, 4180 irodalmi levelet és 23 irodalmi analektát; 31 térítvényen pedig kikölcsönöztetett 59 kézirat és 2 irodalmi levél, vagyis az összes használat 327 kutató által 5081 drb. (1913-ban 357 egyén használt 3512 drb-ot.)

A kézirtár vezetője dr. SEBESTYÉN Gyula igazgatóőr, mint a Folklore Fellows néphagyománykutató nemzetközi tudományos szövetség magyar osztályának elnöke, munkásságát nagymértékben a gyűjtés szervezésére és megindítására fordította. Az eredmény rendkívül kedvező. Az eddigi munkálatok összesen 31.127 adalék feljegyzését és beküldését eredményezték.

A szervezés munkálataira nézve felemlítendő, hogy a Folklore Fellows magyar osztálya a Kisfaludy-Társaság, Magyar Néprajzi Társaság és Magyar Nemzeti Múzeum támogatásával 1912-ben a magyar néphagyomány élő emlékeinek rendszeres gyűjtésére országos mozgalmat indított. A magyarság egész nyelvterületét felölelő munkára a háború kitöréséig 15 vidéki

városban 47 főiskola és középiskola és 3 néptanítói testület 15 gyűjtő-szövetséggé szerveztetett. E szövetségek benyújtott kéziratjai az orsz. SZÉCHÉNYI könyvtárban helyeztetnek el, a kiadás joga pedig a Kisfaludy-Társaságot illeti meg. Az első két évben szervezett szövetségek közül a sárospataki, egri, nagyszalontai, pápai és győri máris olyan eredményekkel rendelkezik, hogy gyűjtéseiket a Kisfaludy-Társaság «Magyar Népköltési Gyűjtemény» című vállalata külön kötetekben adhatja ki. A kiadatlan részt a Széchényi könyvtár a helsingforszi és koppenhágai országos gyűjtemények mintájára fogja külön kezelni s a hazai és külföldi kutatásnak hozzáférhetővé tenni.

IV. Levéltár. Gyarapodása *ajándékozás* útján 621 drb., *vétel* útján 505 drb., *áthelyezés* által 14.505 drb., *letéteményezés* útján a még feldolgozatlan anyagon kívül 804 drb.; az összes gyarapodás tehát a rendezetlen részen kívül 16.435 drb. (1913-ban az összes gyarapodás 1779 volt).

A vásárlásra fordított összeg kitett 4088·37 kor-t és 320·75 márkát (1913-ban vételre 10.057·10 kor-t, 20 márkát és 15·60 frankot fordítottunk).

Ajándékokkal a levéltárat a következők gazdagították, beleértve a háborús gyűjteményt is:

ÁLDÁSY Antal, BÁLINT József, BÁTKY Zsigmond, BUDA Ádám, cs. és kir. közös pénzügyminisztérium, CSENGERY Lóránd, CSIKY Lajos, DOBAY Kálmán, ERNYEY József, FABRICIUS Endre, FEJÉRPATAKY László, fiumei m. kir. áll. főgimnázium, GÁRDONYI Albert, GOHL Ödön, GULYÁS Pál, HOFFMANN Mária, HOLUB József, JAKUBOVICH Emil, JÁSZBERÉNYI Dezső Tard, KERESZTY István, KOSSUTH Ferenc, K. KOVÁTS Gyula, LÁNDORY Antal, LENHOSSÉK Mihály, LIPOVECZ Antalné, MADARASSY László, m. kir. államnyomda, m. kir. kaásai III. honvédkerület parancsnokságának ügyésze, magy. szent korona orsz. vöröskereszt egylete, MAJOVSZKY Pál, MELICH János, MOLNÁR Kálmán, MUNKÁCSY Mihály, NAGY István, nagymartoni vöröskereszt fiók, NEMES József, orsz. közp. hitelszövetkezet, PANITY Vukoszava, Pétervárad-ujvidéki várapancsnokság, PILCH Jenő, ref. egyház lelkeszi hivatala Budapest, RÉDEY Tivadar, ROTH Jenő, RÓZSÁS István Győr, RUSSAY Géza, SAMARJAY Károly, SIMONYI Nándor, SZABÓ Lajos, SZALAY Imre, SZENTHE Lajos, SZILY Kálmán, THALLÓCZY Lajos, THERN Alfréd, TÓTH József, TÓTH Zoltán, TRÁGER Ernő, vasvármegyei vöröskereszt egylet, VÉRTESY Jenő, ZSINKA Ferenc.

A gyarapodás a törzsgyűjtemény csoportjai között így oszlik meg: 24 középkori eredeti oklevél és 2 másolatban, 14.915 ujkori irat, 18 címereslevél, 21 drb 1848/49-es irat, 143 nyomtatvány, 126 céhírat, 433 gyászjelentés.

A szerzemények közt kiváló érdekességüknél fogva ki kell emelni a következőket:

II. FERDINÁND királynak 1620. dec. 10-én kelt tiltakozását BETHLEN GÁBOR királlyá választása ellen; e tiltakozásnak birto-kunkba került nyomtatott példánya az uralkodó pecsétjével és aláírásával van ellátva. Egy galíciai közjegyző, aki az orosz betörés elől menekült, nagyérdekű lengyel autogramm-gyűjteményt mutatott be, melyből sikerült két minket érdeklő darabot megszerezni. Az egyik ZSIGMOND lengyel király levele VIII. ORBÁN pápához Árpádházi KUNIGUNDA hercegnő szentté avatása ügyében; a másik SOBIESKI János lengyel király 1683. dec. 13-iki levele az esztergomi táborból I. LIPÓRTHOZ, kinek gr. CSÁKY Lászlót különös figyelmébe ajánlja. Nagybecsű sorozatot ajándékozott CSENGERY Lóránd, ennek darabjai nagyrészt titkos írással írva a RÁKÓCZI-féle szabadságharc elsőrangú történelmi forrásai közé tartoznak. Nagyérdekűek Nagy FRIGYES porosz király 1744—1751 közt kelt levelei Dabasi HALÁSZ Zsigmondhoz, a porosz huszár-ság szervezőjéhez; hasonlóképen érdekes BENYOVSZKY MÓRIC grófnak 1774. szept. 22-én kelt, részben ismert tartalmú levele, melyben Madagascar bekebelezéséről ad tudósítást.

Az 1848/49-es eseményekre vonatkozó iratok között kiemelendő HÁM János esztergomi érsek kinevező levele 1848. aug. 31-ről, továbbá KOSSUTH Lajosnak 1849. máj. 26-ikán BEM-hez írt levele, mely azon emlékek közé tartozik, melyekről az volt a köztudomás, hogy megsemmisültek. E korszakra és a következő időkre vonatkozólag érdekes iratokhoz jutott a levéltár KOSSUTH Ferenc hagyatékából.

A letéteményezett családi levéltárak ügyében az a nevezetes intézkedés történt, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1914. szept. 4-én 78.077. sz. rendeletével a letéteményezés dolgát, mely eddig gyakorlaton alapult, végleg szabályozta. Ez

a világos és félre nem érthető rendelkezés kétségtelenül elő fogja mozdítani a letéteményezésnek és ezzel a tudományak érdekeit.

Az év folyamán a letéteményezett családi levéltárak sora a Ragyolczi CSOMA családjával gyarapodott, melyet GOSZTHONYI István helyezett el a múzeumban; ezzel a letéteményezett levéltárak száma 96-ra emelkedett.

Több-kevesebb anyaggal kiegészítést nyertek a gr. BERÉNYI, FEJÉRPATAKY, PREGARD-PAUR, SÓVÁRI Soós, gr. SZÉCHÉNYI, SZIRMAY, LEÖVEY és gr. BETHLEN családoknak már régebben itt lévő levéltárai.

A levéltári személyzet, annak dacára, hogy két tagja a háború kezdetétől fogva katonai szolgálatot teljesít és hogy a háborús gyűjtemény létesítése a levéltárra tetemes munkát rótt, a levéltári anyag rendezése körül is szép eredményt ért el. Nevezetesen folytatta a gr. CSÁKY-nemzetség nagyterjedelmű levéltárának rendezését; elkészült a Bedeghi gr. NYÁRY levéltárral, mely 6902 drb-ot tartalmaz, befejezte a 9594 drb-ot magában foglaló BEZERÉDJ levéltár felállítását, elvégezte a SÓVÁRI Soós levéltár revideálását és ALMÁSSY Pál iratainak lajstromozását. Természetes, hogy a kisebb szerzemények feldolgozása hátrálék nélkül megtörtént, sőt a középkori oklevelek cédulázása is több száz darabbal előre haladt.

A levéltári használat statisztikája a következő: 266 kutató használt 60.357 drb-ot (1913-ban 292 kutató 53.987 drb-ot); 36 térítvényen kikölcsönözött 751 drb. (1913-ban 36 esetben 7179 drb.)

A világháború által új munkaköre is nyílt a levéltárnak, amely célszerűségi okokból ideiglenes gondozója lett a következőkben vázolt új könyvtári csoportnak.

A könyvtár ugyanis a háború kitörése napjától kezdve célul tűzte ki e mozgalmas idők lehető teljes irodalmának, a háborúra vonatkozó hivatalos és magántermészetű hirdetések és apróbb

nyomtatványok mindenféle nemének lehetőleg teljes összegyűjtését, mert ezek megbecsülhetetlen forrásai lesznek a mostani nagy idők történetének. Elsősorban természetesen a hazai anyag összegyűjtése a cél és erre nézve több forrás áll rendelkezésre: a köteles példányok közül a háborús gyűjteménybe valók kiválogattatnak s itt találnak elhelyezést; nagy mértékben mozdítja elő a könyvtár törekvését a m. kir. kormány s ennek élén a miniszterelnökség; a belügyminisztérium rendelete alapján az ország összes hatóságai beküldik a háborúval összefüggő hirdetésményeik, rendeleteik egy-egy példányát. A múzeum törekvését hathatósan támogatja a cs. és kir. közös kormány, így a hadügyminisztérium is, amely gyűjti és számunkra félreteszi rendeleteit és hirdetményeit; becses küldeményeket köszönhetünk a cs. kir. osztrák kormánynak, a bosnyák-hercegovinai orsz. kormánynak s a hadvezetőség egyes szervezeteinek is. Könyvtárunknak segítségére jött hazai hirlap-irodalmunk, mely lelkes felhívásokban buzdítja a közönséget a háborús emlékek beküldésére. Kiváló gondot fordít ezenkívül a könyvtár a külföldi háborús emlékek megszerzésére is, először, mert sok magyar vonatkozású akad köztük, másodsor pedig, mert közvetve minden érdekel bennünket, ami a nagy háborúval összefügg. Jó összeköttetéseket felhasználva elértük azt, hogy nemcsak Horvátországban, Ausztriában és Németországban folyik számunkra gondos gyűjtés, hanem Olasz-, Török-, Spanyol-, Svédország, Svájc, Bulgária, Dánia, Hollandia, Románia és Amerika háborús irodalmának termékei is gazdagon lesznek képviselve e gyűjteményben, sőt a semleges országokban levő gyűjtők révén hozzájutunk még az ellenséges országok termékeihez is.

A széles arányokban megindult gyűjtés oly eredménnyel jár, hogy erről a csoportról külön vezetett növedéknapló az év végéig 209 tételszám alatt nem kevesebb, mint 8384 drb. könyvet, füzetet, hirdetményt, apró nyomtatványt, képet, kéziratot, levelet s egyéb e csoportba vágó darabot sorol fel. Háborús nyomtatványi anyag vásárlására az 1914. év végéig 977'49 kor., 212'65 márká és 65 líra fordított. Ez még csak a kezdetnek kezdete. A gyarapodás arányai és a háborús irodalmi termékek egyre növekedő

száma kétségtelenné teszik, hogy ebből a csoportból egy hatalmas könyvtár lesz, melynek anyaga évtizedeken keresztül folytonosan bővülni fog. Hisz már ma is tisztában vagyunk azzal, hogy az igazi tudományos irodalom a mai történelmi időkről csak a háborús események lezajlása után fog megindulni és évszázadon át ép úgy, sőt a mainál is sokkal nagyobb arányban fogja foglalkoztatni a nemzetek íróit és tudósait, mint ahogy a NAPOLEON-kori eseményekről szóló irodalom is egy évszázad alatt nagy könyvtárrá nőtt.

Az orsz. Széchényi könyvtár tisztviselőkkara az 1914. év folyamán a következő irodalmi munkásságot fejtette ki.

DR. SEBESTYÉN GYULA

igazgatóőr, a M. Tud. Akadémia I. tagja, a Kisfaludy-Társaság r. tagja, a helsingforsi Finnugor-Társaság I. tagja, a M. Néprajzi Társaság alelnöke, a Folklore Fellows magyarországi elnöke.

1. Északi tanulmányút. Jelentés oroszországi, finnországi, svédországi, norvégiai, dániai és mecklenburgi tanulmányútról. Különlenyomat a M. Nemzeti Múzeum 1913. évi jelentéséből.

2. Újabb glosszák a konstantinápolyi magyar nyelvelmékekhez. Ethnographia 1914.

3. Három regös-ének. (U. o.)

4. Négy emlékirat a hazai néphagyomány gyűjtése tárgyában. Irta s a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez, a M. Nemzeti Múzeumhoz, a Kisfaludy-Társasághoz és a Magyar Néprajzi Társasághoz benyújtotta. Budapest, 1914. Kiadja a Folklore Fellows magyar osztálya. Egyidejűleg megjelent az Ethnographia 1914. évi f.

5. Petőfi népdalgyűjtése. Felolvasta a Kisfaludy-Társaság. 1914. április 1. ülésén. (U. o.)

6. Huszonöt év! (U. o.)

7. A legrégebb «Ispiláng». (U. o.)

8. Gönczi Ferenc «Göcsej» c. művének bírálata. (U. o.)

9. Ipolyi népmesegyűjteményéről. A M. Népköltési Gyűjtemény új folyamának XIII. kötetében.

10. A mi magyarjaink. Indítvány a balatonvidéki új szobrok tárgyában. Balaton 1914. évf.

11. Tájékoztató a Folklore Fellows néphagyományt kutató nemzetközi tudományos szövetség magyar osztályának a Magyar Néprajzi Társasággal, a Kisfaludy-Társasággal és a M. N. Múzeummal együtt megindított országos gyűjtéséhez. Összeállította dr. SEBESTYÉN Gyula és dr. BÁN Aladár. 12-ik ezer.

12. Intézi a Folklore Fellows magyar osztályának országos gyűjtését. Gyűjtőszövetséget szervezett Pécsert s véleményes jelentése alapján jutalmazták meg az 1913—1914. évi gyűjtés eredményei.

13. Magyar történeti és epigraphiai adatokkal ellátta BABINGER Ferenc würzburgi író «Eine neuentdeckte ungarische Kerbinschrift aus Konstantinopel vom Jahre 1515» c. értekezését. Ungarische Rundschau 1914. évf. (Előzőleg megjelent magyarul az Ethnographia 1913. évf.)

14. Szerkeszti a M. Néprajzi Társaság folyóiratát, az Ethnographiát.

15. Szerkeszti a Kisfaludy-Társaság Magyar Népköltési Gyűjteményének új folyamát.

DR. MELICH JÁNOS

igazgatóőr, a M. Tud. Akadémia I. tagja, c. egyetemi ny. rk. tanár, a Magyar Nyelv c. folyóirat egyik szerkesztője.

1. Magyar etymologiai szótár. Irta GOMBOCZ Zoltán és MELICH János. Megjelent az 1., 2., 3. füzet. A—Bori.

2. A Magyar Nyelv 1914. évi folyamában.

a) Értekezések: Keresztneveinkről; A magyar nyelv ó-francia jövevény-szavai; Az *ly* j-ejtés történetéhez.

b) Kisebb cikkek, szófejtések: Csonk; Fortwurstliz; Apátin; Avad; Feldoblik; Adatok a M. Etym. szótárhoz; Ajton; Tővik; A königsbergi töredék egy helyéről; Új szó; Erőd; Kép; Birákok; Osztrák-bajor tájszótár; A tihanyi alapítóoklevél egy helyéről; Sületlenség; Tombác; Adalék az alanyi ragozású felszólítómód egyes 2. személye *-ih* hangzására.

KERESZTY ISTVÁN

igazgatóőr.

1—2. A magyar és a magyarországi sajtó időrendi áttekintése 1705—1849. A hazai időszaki sajtó változásai 1913-ban: A hírlapirodalom. (Magyar Könyvszemle 1914. 2., illetőleg 3. sz.)

3. Orosz operaujdonságunk. («Borisz Godunoff»). «Parsifal» Budapesten. «Oberon.» (Vasárnapi Ujság 1914. 1., 2., 6. sz.)

4. Wagner Richardról. (Az Erzsébet-népakadémia 1913-ról szóló évkönyvében; népszerű előadás.) Mendelssohnról. (Kézirat; a budapesti vonósnégyes centennáris hangversenyét bevezető előadás.) Verdi. (Centennáris szabadelőadás a Szabad Lyceum ujbpesti fiókjában.)

5. Karének- és dalszövegfordítások. (Kéziratban.)

DR. BÁTKY ZSIGMOND

igazgatóőr.

1. Népiskolai térképek dr. KOGUTOWICZ Károlyal és dr. LITTKÉ Auréllal.

2. Zsebatlasz 1915-re dr. KOGUTOWICZ Károlyal.

3. Apróbb cikkek és könyvismertetések a Földrajzi Közleményekben.

4. Szerkesztette a Földrajzi Közleményeket dr. LITKE Auréllal.
5. Földrajzi tankönyvbírálatok a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából.

DR. VÉRTESY JENŐ

őr, egyetemi magántanár.

1. Madách írói hagyatéka. (Irodalomtörténet 5 f.)
2. Szigligeti kéziratok a M. N. Múzeum könyvtárában. (Magyar Könyvszemle 2—3. f.)
3. Az ál-shakespearei Merlin-dráma. (Egyetemes Phil. Közöny 6—7. f.)
4. III. Edvárd király ál-shakespearei dráma fordítása. (Ál-shakespearei drámák I. k.)
5. Macbeth Rómában. Drámai költemény. (A Cél 3. f. és különnyomatban.)
6. Bernardo Diaz. Költemény. (Budapesti Hírlap 116. sz.)
7. Gárdonyi Géza. Előadás az Erzsébet-népakadémia februári ülésén.
8. Könyvismertetések és kisebb közlemények az Irodalomtörténeti Közleményekben, a Budapesti Szemlében, a Századokban és a Révai Lexikonában.

DR. GULYÁS PÁL

őr, egyetemi magántanár.

1. Az Illésházy nádor felett mondott búcsuztató nyomtatási helye és szerzője. (Magyar Könyvszemle 1914. évi f.)
2. Magyar szépirodalom idegen nyelven. II—V. közlemény. (U. o.)
3. Vidéki könyvtáraink 1912-ben. (U. o.)
4. Magyar könyvesház. (U. o.)
5. A közművelődési könyvtárak. Reformtervek. (Budapesti Hírlap 1914. április 5.)
6. Entwicklungsgeschichte der Buchbinderei in Ungarn. (Zeitschrift für Bücherfreunde. Új sorozat. VI. folyam 2. köt.)
7. Francia irodalomtörténeti cikkek Révai Nagy Lexikonában.
8. Könyvismertetések a) az Egyetemes Philologiai Közönyben, b) a Magyar Könyvszemlében.
9. Kiseb közlemények a) a Magyar Könyvszemlében; b) a Magyar Nyelvben; c) a Múzeumi és Könyvtári Értesítőben.
10. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlé és Bulletin de la Revue Bibliographique Hongroise c. melléklapját.

DR. BARTFAI SZABÓ LÁSZLÓ

őr, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság titkára.

1. Várady Mihály családkönyve. Turul XXXII. k.
2. Könyvismertetések. (U. o.)

DR. BAJZA JÓZSEF

segédőr.

1. Bajza József. A M. Tud. Akadémia által jutalmazott életrajz.
2. Bajza József munkái I. k. A Kisfaludy-Társaság Nemzeti Könyvtárában megjelent kiadás.
3. Birálatok: *a)* Juga Velimir: A magyarországi szerbek; *b)* Lakatos Josip: Narodna statistika. (Magyar Társadalomtudományi Szemle 6. és 7—10. füzet.)
4. Adalékok: *a)* Berzsenyi István. (Irod.-tört. Közl. 1. füzet.) *b)* Kőszeghy Pál harmadik könyve. (Magyar Nyelvőr 7. füzet.)
5. Politikai cikkek: *a)* A horvát deklaráció; *b)* Horvát választási statisztika I—II. *c)* A horvát felirati vita; *d)* A szabor munkássága; *e)* Jugoszlávia; *f)* Elhalasztott válság; *g)* Délszláv tünetek; *h)* A helyzet Horvátországban; *i)* Ljubljana; *j)* Merénylet után; *k)* Jadransko more. (Magyar Hírlap 33., 49., 56., 67., 84., 92., 101., 113., 134., 160., 166., 168. sz.) ✓ ✓

DR. SULICA SZILÁRD

segédőr.

Egy régi román ráolvasásról. Ethnographia 1914.

DR. HOLUB JÓZSEF

segédőr, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság jegyzője.

1. Tolna vármegye pecsétje. (Turul XXXII. k. 2. füzet.)
2. Javítás a veszprémi püspökök sorozatához. (U. o.)
3. Albánia cimere. (U. o.)
4. Családi levéltárak a M. N. Múzeum Könyvtárában. (U. o. 3—4. f.)
5. Újabb cimereslevelek a M. N. Múzeum Könyvtárában. (U. o.)
6. A budai könyvtár állapota a XVI. század végén. Magyar Könyvszemle XXII. k. 1. füzet.
7. Könyvkötönyugta 1567-ből. (U. o. 2 füzet.)
8. Reinhold Lubenau utazásai Magyarországon a XVI. század végén. (Vasárnapi Ujság 61. évf. 11. sz.)
9. A másfélszázados Szent-István-rend. (U. o. 19. szám.)
10. Könyvismertetések, folyóiratszémlek a Turulban, Történeti Szemlelben és Századokban.
11. Áldásy Antallal szerkesztette a Turult, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság közlönyét.
12. Zalavármegye megbízásából dolgozik a vármegye történeti monografiáján.

DR. MADARASSY LÁSZLÓ

segédőr.

Kisebb közlemények az Ethnographiában.

DR. JAKUBOVICH EMIL

segédőr.

1. Aragoniai Beatrix magyar királyné életére vonatkozó okiratok, a M. Tud. Akadémia Történelmi Bizottságának megbízásából dr. GEREVICH Tibor és dr. JAKUBOVICH Emil közreműködésével közli BERZEVICZY Albert. Budapest, 1914. A M. Tud. Akadémia kiadása. Monumenta Hungariae Historica Diplomataria vol. XXXIX.

2. Az Agmánd-nemzetség teljesebb neve és egy ismeretlen ága. (Turul 1914. XXXII. 43. l.)

3. Az akasztott ember keze. Ethnographia 1914.

4. Nyelvtörténeti adatok. Szemelvények az oklevélszótár készülõben lévõ pótlékából. (Magyar Nyelv 1914. 6. közl.)

5. Résztvett az Orsz. Pragmatica Sanctio-bizottság gyűjtõmunkálataiban.

6. Budapest székesfõváros oklevéltára számára gyűjtötte az adatokat a muzeumi levéltár családi leteteibõl.

7. A Magyar Nyelvtudományi Társaság megbízásából gyűjtötte a középkori oklevélbeli magyar szavakat és személynveveket.

8. Cikkek a Révai Nagy Lexikonába.

DR. RÉDEY TIVADAR

segédõr.

Költemények a Vasárnapi Ujság, az Élet és A Hét c. folyóiratban; az utóbbi közölte a Bajazzo feltámadása c. egyfelvonásos bábjátékát is, mely az Iparművészeti Múzeum gyermektanulmányi kiállításával kapcsolatban rendezett bábjáték-elõadásokon került színre.

MUNKÁCSY MIHÁLY

gyakornok.

1. Az orosz irodalomból. Materialij archeologijji Kavkaza. VIII. köt. A baltai és machseszki temetõk. (Archaeologiai Értesítõ XXXIV. köt.)

2. A kazáni városi muzeum Lihacsev-féle gyűjteményének kalauza. (U. o.)

3. Glasnik zemaljakog muzéja za Bosnu i Hercegovinu, XXVI. köt. 1. és 2. füzet. (U. o.)

4. Háborús nyomtatványgyűjtemény] a Nemzeti Múzeumban. (Budapesti Hirlap 1914. évf. 285. sz. A Hadsereg XI. évf. 19—20. sz.)

5. A przemysli Tábori Ujság a N. Múzeumban. (Budapesti Hirlap 1914. évf. 312. sz.)

6. Ezenkívül több kisebb-nagyobb cikk, elsõsorban a Budapesti Hirlapban és más fõvárosi napilapban meg folyóiratban.

DR. SIKABONYI ANTAL

gyakornok.

Cikkek: a Budapesti Hirlapban, a Magyar Nyelvõrben és a Tolnai Világlexikonában.

DR. TÓTH ZOLTÁN

gyakornok.

1. A magyar lovasság regulamentuma 1723. Hadtörténelmi Közlemények I—IV. sz.
2. Könyvismertetés Századok 1914. évfolyamában.

DR. ZSINKA FERENCZ

gyakornok.

1. Losonci Bánffy Dénes és kora. (Életrajzvázlat.)
2. Könyvismertetések a Hadtörténelmi Közlemények 1914. évfolyamában.